

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

J. Raben: Brandtræer og Brandsten paa Als.

Claus Eskildsen: Folketingsvalget den 23. Marts 1943

ESBJERG BANK

Aktieselskab

Kongensgade 70

Esbjerg

Aktieselskabet

Landbobanken i Skive

SALLING BANK

Kontortid: 9—12 og 2—5
Lørdag 9—2.

Telefon 700 . Skive

Spare- og Laanekassen for Frøs og Kalvslund Herreder.

Kontortid 9—12 & 2—5

RØDDING

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5
„Telefon 3310 (4 Linier).“
Randers

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 Telefon 516 og 517

Skanderborg

Aktieselskabet

AARHUUS PRIVATBANK

Aktiekapital og Reserver ca. Kr. 18 Mill.

Aarhus
Hovedkontor

København
Nygade 1.

SPAREKASSEN FOR ROSKILDE BY OG OMEGN

Stiftet 1833

Telefon 3000 - Kontortid 9-12 $\frac{1}{2}$ og 14-16

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn

HOBRO — Telefon 13

Holsted Spare- & Laanekasse

Kontortid: Holsted By 10—12 Fm. og 2—5,30 Eft.
Holsted St. daglig 10—12, Torsdag undtagen.
Føvling hver Torsdag Fm. 10—12.

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- og TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Sparekassen for

Skagen og Omegn

Telefon 57

SKAGEN

Graasten Bank ^{A/S}

Kontortid 9—12 & 2—4

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- & Laanekassen for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1 $\frac{1}{2}$ Million

Sparekassen for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:
9—12, 2—4. Lørdag 9—1.

HADERSLEV.

Horsens Landbobank ^{A/S}

Kontortid 9 $\frac{1}{2}$ —2 og 4—5

HORSENS

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Reserveret

„B“.

Aktieselskabet

Handels- og Landbrugsbanken

Silkeborg

Telf. 1024 (4 Linier)

Sorø Amtstidende

Dagligt Gennemsnits-Oplag
for 2. Halvaar 1942 if. Dansk
Oplagsk. **14.689 Eksemp.**

Akциденstrykkeri — Lustryksanstalt

Clichéfabrik — Bogbinderi

Hovedkontor: Slagelse. Telf. 2000.

Jydsk
Trikotagefabrik A/S
IKAST

Vestergaard Poulsen
TRIKOTAGEFABRIK

elf. 117

IKAST

Hans Jensens Eff.
Trikotagefabrik

IKAST

Køb dansk Arbejde!

NIELS LARSEN'S
TRIKOTAGEFABRIK

Hammerum

Trifoliums Frø

Aktieselskabet

Glud og Marstrands Fabriker

Uplandsgade 20

DANIA

GASAPPARATER

OG GASOVNE

Mest besparende Fabrikat

Grænselandets Liv

møder De i

Jydske Tidende

Syd- og Sønderjyllands
største Blad.

Carl M. Cohr's

Sølvvarefabriker

Aktieselskab

Fredericia

H. Rasmussen & Co.

Aktieselskab

Frederiksgade 37-39. Telf. 59.

Odense.

Jernstøberier.

Aktieselskabet

Hagen & Sievertsen

ODENSE

JAKOB BADEN

BOGBINDER-
ETABLISSEMENT

Aabenraa 31, Central 4517

København K.

Indbinding af enhver Art

Adresse mapper

Sønderjydsk Teglintudstri

Nordre Fasanvej 217 - København N.
Telf. C. 4520 - Tæge 1700 - Tæge 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 - 807 - 808

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

Otto Hausgaard

Julius Kristiansen & Sønner

Fiskeeksport

Hirtshals

A/S ALFRED BENZON

Halmtorvet 29. Central 194.

KØBENHAVN V.

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjydsk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

*Graasten
Teglværk*

GRAASTE

D. I. S.

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkon
trollens selvvirkende Kontrol
Antager Frøavlere

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkellovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
Grundlagt 1848

Th. Hansen

G. M. Forhandler

Søndergade 15 Telf. 31

FREDERIKSHAVN

Cloos Lorentzen

Aktieselskab

Frederikshavn

A/S FAXE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16

Telefon Central 9123

JORDBRUGSKALK

97 pCt. kulsur Kalk i Varen, som
den leveres.- ca. 100 pCt. passerer 1 mm Sigte

A/s Sønderjydsk Frøforsyning

Frøavl og Frøhandel, Aabenraa

Vilh. Jensen

Murermester . Cementstøber
Tagsten . Mursten . Rør

Brande . Telf. 153

I/S BRANDE TEGLVÆRK

BRANDE

M. Dollerup Jensen & Co

Trikotagefabrik

Ikast

Telf. 225

THOMAS JENSEN

TRIKOTAGEFABRIK

IKAST . TELF. 136

H. C. Hansen

Trikotagefabrik

Ikast

Telf. 21

Kirkegaard & Co A/S

Trikotagefabrik

HERNING

POUL KRØJGAARD

Trikotagefabrik

HERNING

Telf. 406

Thisted

Uldspinderi & Tæppefabrik A/S

Herning.

A. Jepsen

Trikotagefabrik

Vestergade 43 — — Telf. 22

HERNING

Frede Sebbelin

Trikotagefabrik

Silkeborgvej 49

HERNING

Thisted

Andels-Svineslagteri

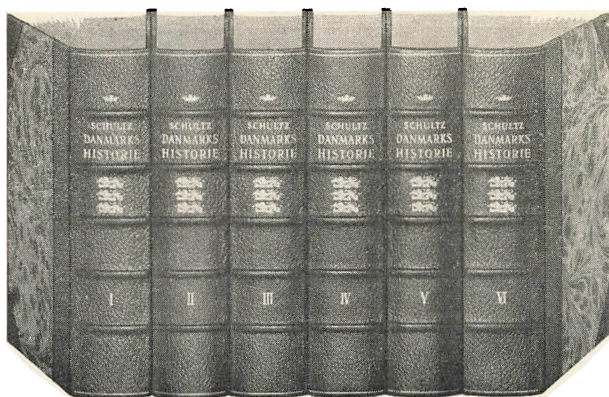
A/s Kulkompagniet

A/s De forenede
Kalkværker

Thisted

Stet

de sønderjydske
Indsamlinger

Et
nationalt
Storværk
er
afsluttet

SCHULTZ DANMARKSHISTORIE

SKREVET AF 20 KENDTE DANSKE HISTORIKERE

Seks store Bind — 4700 Sider — 2000 Fotografier — Farvetavler —
Lustryksplancher og Kort

Deres Boghandler leverer Værket paa meget fordelagtige Vilkaar

SCHULTZ FORLAG

**Husk, at
Dybbøldagens Indsamling i Aar
er den 17. April!**

**Støt Dybbøldagens
Indsamling!**

Derved fremmes dansk Arbejde paa begge Sider af
Danmarks Sydgrænse

Brandtræer og Brandsten paa Als

Af J. Raben

Overtro og Trolddom kommer fra samme Udspring. Overtro er Forestillinger om overnaturlige Kræfters Indvirken paa Menneskets Sind, Mangel paa Kendskab til Aarsagssammenhæng, dels af Frygt for at gaa Sagen til Bunds og undersøge Virkeligheden eller Muligheden af det Syn eller den Lyd, man har antaget for at være noget overnaturligt.

Angst for eller Spekulationer over Døden, Sygdom eller Ulykke kan have fremkaldt Overtroen om Gengangere, Spøgelse og alskens Trolddom. Følgen deraf bliver, at Overtroen dikterer Menneskenes Forholdsregler, enten blot som Beskyttelse mod Fare, eller for at fremtvinge venligtsindede Magter til Beskyttelse.

Her søger Overtroen over til Trolddommens Bistand. Utallige og utrolige er de Midler, man greb til, for at sikre sig mod Sygdom, Ilds-vaade eller anden Ulykke. At dagsætte Ild eller et legemligt Onde (Svindstot, Pest, Bylder) i et Træ eller en Sten, hørte næsten til Hverdagens Begivenheder.

Rundt om paa Als staar en Mængde Træer, i hvilke der er dagsat Brande, og saa længe Træet staar, er Gaardens Ild bundet. Men naar det falder, skal Ulykken ikke udeblive. Det samme siges om Tornebuske, at de ikke maa flyttes eller hugges. Der findes ogsaa en Del store Sten, til hvilke denne Overtro er knyttet. --

S Ø N D E R B O R G.

Ved den sydøstre Bastion ved Sønderborg Slot stod en meget stor gammel Ask. En Slotskastellan havde dagsat Slottets Ild i dette Træ. Det faldt under Stormfloden 1872, men Slottet brændte ikke.

Ved Dammen ved Ladegaarden stod et meget stort og gammelt Træ, i hvilket der var sat »Brand«. Man paastod, at Gaardens store Lade skulde brænde, hvis Træet blev hugget om.

Træet kom alligevel til at falde for Øksen, men kort Tid efter, Natten til den 18. August 1895, brændte de store Lader.

Ved Puhlings Hus stod et gammelt Pæretæ, i hvilket Husets Ild var hensat. —

Puhlings Hus var det sidste straatækte Hus i Sønderborg. Det laa,

hvor Amtsbanernes Godsekspedition senere blev bygget. Huset blev købt af Amtet ved Banernes Anlæg og blev nedbrudt 1898, samtidig forsvandt Pæretræet.

U L K E B Ø L S O G N.

Paa Gaarden Bagmose staar en gammel Eg. I den er Gaardens Ild dagsat. Ved Ejerskifte fulgte den Formaning med at lade Træet i Fred.

Paa »Rævehøj« i Ulkebøl stod en meget stor gammel Pil; den maatte ikke fjernes, da den tjente som Sømærke. Desuden var der sat Brand i den for et Hus i Ulkebøl. Dette Hus var allerede nedbrudt, da Pilen i 1900 blev fældet; den blev for gammel. — Da Huset var nedbrudt, havde man ikke Betænkelighed ved at fælde Træet.

A U G U S T E N B O R G.

Paa Græsplænen foran Palæet i Augustenborg Park stod før et gammelt Kirsebærtræ, hvis Stamme og Grene blev holdt sammen med Jernbaand. I dette Træ var dagsat Brand for Palæet.

Et ældgammelt Morbærtræ stod ved Slottet, paa Skraaningen ned mod Fjorden. Dette Træ blev ogsaa holdt sammen med Jernbaand. Her var Slottets Ild dagsat. Begge Træer er faldne, uden at Spaadommen gik i Opfyldelse.

Et tredje Træ, Parkens Kæmpe, faldt under en Orkan den 11. December 1891. Det var en Ask, som stod i Nærheden af »Griffenfeldt's Ege« og stærkere og større end disse. I en gammel Beretning kaldes denne Ask »den største i de nordgermanske Lande«. Træet havde en Højde af 34,5 m, 40 cm over Jorden havde Stammen et Omfang af 8 m, i 5 m Højde 4,35 m. Kronens Omfang var 32 m. — Ogsaa i dette Træ var der sat Brand, og naar det faldt, skulde hele Augustenborg brænde. Denne Overtro faldt med Træet.

K E T T I N G S O G N.

I Skellet mellem Ketting og Bro Mark, lige ved Landevejen, stod en gammel Pil. Der var dagsat Ild i den, og blev den fældet, skulde enten Mathias Jensens eller Jørgen Rasmussens Bol i Ketting og Bro brænde. Træet faldt til sidst af Ælde, og saa skete der ikke noget.

Paa Gammelgaard stod en gammel Lind paa Gaardspladsen, lige ud for Stuedøren. Til dette Træ knyttede sig allerede i 18. Aarhundrede det Sagn, at naar det engang blev omhugget, skulde Gaarden brænde. Man fredede derfor om det, og da det paa Grund af sin Ælde var temmelig brøstfældigt, havde man lagt Jernlænker om det. Den daværende Forpagter Møller fældede det i Vinteren 1852—53. Alle Advarsler

slog han hen i Spøg. Men kort Tid efter, Palmesøndag den 3. April 1853 om Aftenen, medens Forpagter Møller og Hustru var ude, gik der Ild i Gaarden. —

Om denne Brand berettes i Ketting Kirke-Kronik:

»Lænken skulde være bunden om det for at beskytte det imod Fald, da det paa Grund af sin Ælde var splintret i alle Retninger; thi saasomt det styrtede, skulde Gaarden staa i Lue. Sidste Vinter (1852) blev Træet fældet af Forpagter Møller, uagtet alle mulige Advarsler for de mulige skadelige Følger i denne Henseende, selv Forpagter Jacobsen paa Rumohrsgaard skal ogsaa have fraraadet ham dette, men han slog det hen i Spøg, og Træet blev da ryddet bort. Men 14 Dage efter, mellem Kl. 9 og 10 om Aftenen opkom der Ild i Gaarden, ved hvilken Lejlighed alle Ladebygninger tilligemed en stor Mængde Kreaturer, deriblandt 172 Køer, lagdes i Aske, blot Stuebygningerne blev frelste«.

Efter denne Brand blev Gaardens Ild paany dagsat i en af de gamle Ege paa Voldstedet i Engen øst for Gaarden.

En anden gammel Eg ved Gaarden var ligeledes et Brandtræ. Naar den blev fældet, skulde det brænde paa Gammelgaard. Træet blev omhugget en Gang i Firserne i sidste Aarhundrede. Siden da er Kostalden og en stor Svinelade brændt.

Et Brandtræ stod i Sebbelev, i det saakaldte »krogede Hjørne«, det var en Ask, til hvilken ikke alene en enkelt Gaard eller et enkelt Hus, men hele denne Del af Landsbyens Skæbne var knyttet. Om denne fortalte gamle Folk først i Halvfemserne følgende:

Omkring Begyndelsen af det 19. Aarhundrede var der Ild i den i mange Aar Jørgen Madsen tilhørende Ejendom. Folk var allerede kommet til Stede for at slukke, og det var et forfærdeligt Vejr med Torden og Regnskyl. Alt var mørkt omkring, det var ved Nattetid — da der pludselig dukker en sortklædt Rytter paa en sort Hest frem. Han besværgede Ilden og satte den hen i det omtalte Træ.

Træet faldt, inden det helt gik ud af Ælde, og af de fire Huse og to Gaarde i det krogede Hjørne er der nu kun ét Hus, som ikke er brændt.

ASSERBALLE SOGN.

Ved Froms Gaard i Asserballe stod en gammel Ask, der var Gaardens Brandtræ. For nogle Aar siden gik Træet ud og Gaarden brændte.

Hvor Vejen fra Kettingskov og Asserballeskov til Asserballe støder sammen, staar en stor Eg. I den er der sat Brand. — Peter Bondes Gaard i Asserballe brændte engang; for at forebygge, at den skulde brænde igen, har en gammel Kone hensat Branden for Gaarden i denne Eg. Saa længe denne Eg staar, vil Gaarden være fri for Ildsvaade.

Ved Vertemine stod før tre gamle Træer, i hvilke der var sat Brand for hver af Gaardens Længer. En Vinternat kom en stærk Storm, og det største og østlige af Træerne faldt. Gaardens ældre Folk paastod, at Gaardens østlige Lade nu snart vilde brænde, men de unge lo deraf. Under et stærkt Tordenvejr den følgende Sommer slog Lynet ned, og den østre Lade brændte.

Paa den til Vertemine hørende Mark »Tekobbel« lige øst for Gaarden staar en Stendysse, en af de smukkeste paa Als. Ved Siden af Dyssen staar en Hyldebusk. Baade i Dyssen og i Hyldebusken er der sat Brand, og naar Stenene fjernes eller Hylden ryddes, skal Vertemine brænde.

Indtil 1888 laa der to Dysser paa samme Høj. I den nordlige Dysse, som blev slaaet i Stykker nævnte Aar, var der ogsaa sat Brand. — Faa Dage efter Ødelæggelsen, den 8. September 1888, slog Lynet ned paa Vertemine, og den store Kostald brændte. Folk paastod, at Stalden ikke var brændt, hvis man havde ladet Dyssen i Fred. Det skal ogsaa være Grunden til, at man lod den anden Dysse staa. Saaledes har Overtroen frelst den; nu er den fredlyst.

Ved den gamle Kirkesti fra Nr. Kettingsskov til Asserballe, nordøst for Skoven Fughessel, staar en Tjørnebusk. Naar den hugges om, skal Jørgen Hansens Gaard i Asserballe brænde.

NOTMARK SOGN.

Tæt ved Helved, ved Vejen til Hundslev, staar en stor Eg, som kaldes »e Pareply«. Der har man ofte om Aftenen set et hovedløst Føl.

I Træet er der baade sat Ild og Skade for Jørgen Bondes Gaard. Naar det kappes eller hugges om, skal der komme Ulykke over Familien, eller Gaarden skal brænde.

For ca. 20 Aar siden blev nogle Grene hugget af. En gammel Kone sagde til ham, at det skulde han ikke have gjort.

Faa Dage efter kom en lille Datter fra Gaarden ulykkelig af Dage. Hun kom fra Skole og traf Mælkevognen, som hun vilde køre med hjem. Faa Meter fra Træet faldt hun af Vognen og slog sig ihjel.

(Meddelt af Diderik Moldt, Helved).

Ved det første Bol i Hundslev, naar man kommer fra Nyled, staar ligeledes et »dagsat« Træ.

I Aftægtshaven hos P. Frost i Padholm staar der en stor Ask. Hvis den falder, skal Gaarden Padholm brænde.

EGEN SOGN.

Ved Indkørslen til Guderup Præstegaard stod der omkr. 1800 en meget stor gammel Eg. I den var Præstegaardens Ild dagsat. Den faldt i en

Storm i Begyndelsen af Aaret 1805. Ulykken udeblev ikke. Præstegaarden brændte og blev genopbygget samme Aar. Sognepræst var dengang Pastor Hans Ahlmann (1801-1845). Man kender endnu følgende lille Episode fra Branden:

Pastor Ahlmann havde en Datter, Jane (Christiane), hun var dengang 5-6 Aar. Præstegaardens Stole havde en Aabning i Ryglænen, saa stor, at et Barn kunde stikke Hovedet igennem. Det var bleven Jane strængt forbudt, da det var vanskeligt at faa Hovedet tilbage igen. En Dag havde Jane igen faaet Hovedet igennem Stolen, og i det samme opdagedes det, at der var Ild i Præstegaarden. Da det i Øjeblikket ikke var muligt at faa Jane befriet, maatte hun bæres ud af det brændende Hus med Stolen om Halsen. —

Ved den første Gaard i Elstrup stod der en stor Elm. I denne var der hensat Brand for Gaarden. Træet er imidlertid faldet af Ælde, men Gaarden staar endnu.

For en Del Aar siden stod et stort Træ ved Jes Jørgensens Gaard i Stolbro med dagsat Ild for Gaarden. Træet faldt for Øksen, uden at der skete noget.

To Brandtræer kendes i Dyndved.

Ved en Gaard i Egen staar der et stort gammelt Pæretræ, hvori der er hensat allehaande Sygdomme: Kolden, Bylder o. s. v., som ellers vilde have plaget Beboerne. I samme Træ er der ogsaa hensat Brand, saa hvis det engang falder, skal Gaarden brænde. Underligt nok er tre Gaarde i umiddelbar Nærhed brændt til forskellige Tider, men denne Gaard er ikke blevet antændt, saa mange endnu tror, at Gaardens Ild er bundet i det gamle Pæretræ.

Paa Egen Kirkegaard staar der et Brandtræ. Naar Træet forsvinder, brænder efter gammelt Sagn en Gaard i Egen. For en Del Aar siden tog Lynet den ene Gren, og kort efter brændte én af Gaardens Sidebygninger.

SVENSTRUP SOGN.

I forrige Aarhundredes Slutning stod der i Nærheden af »Bjerggaarden« et gammelt Træ, i hvilket Gaardens Ild var dagsat. — Træet faldt, uden at Gaarden brændte.

I Skoven ved Sandvig, tilhørende Junkergaarden i Stevning, ligger en ret anelig Gravhøj. I den er Gaardens Ild bundet. Sagnet beretter, at en af de gamle Ejere paa Junkergaard, før han gik med i Hærfølge, skjulte sine Kostbarheder i denne Høj og aldrig vendte tilbage. Da der tillige var hensat Ulykke i Højen for den, som rørte den, vovede ingen at grave efter Skatten. — Man har paastaet, at Junkeren faldt i en Kamp, som Straf for at have forstyrret Højen, idet han gravede Skat-

ten ned. — Gravhøjen er fredlyst under Nationalmuseet, der er nu ikke mere saa stor Fare for, at den skal blive ødelagt og forårsage Gaardens Brand.

HAVNBJERG SOGN.

Ved Frk. Petersens Gaard i Lunden (Forpagter Diederichsen), paa Toften »Tolanghøj«, staar en stor Bøg, i hvilken der er sat Brand for Gaarden. Den maa altsaa ikke røres.

»Brandbøgen« i Lunden.

Den lange Høj i Baggrunden er en overpløjet Langdysse.

Henrik Ussing skriver i »Det gamle Als«, »Ved Stien op imod Havnbjerg Kirke staar en Tjørnebusk. De Kirkeældste i Lavensby vilde have den ryddet, det blev dog ikke til noget, men Kirkeværgen lod Kirketjeneren hugge den ned til Jorden. Det blev Præsten meget ked af, for naar den gik ud, skulde Præstegaarden brænde. Hans Clausen i Havnbjerg mente imidlertid, at det var noget Vrøvl, for han kunde selv huske, at den Tjørn begyndte at gro der, og for Resten gror den godt nok igen, saa Præsten kunde trøste sig«.

Paa Langdyssen »Klingsten« øst for Brandsbøl Skov, tilhørende Gaardejer Mads Schmidt i Brandsbøl, staar en gammel Eg, der blev fredlyst sammen med Langdyssen i 1933. I dette Træ er Ilden dagsat for Ejerens Gaard. Det er altsaa godt, at det er fredlyst.

»Paa Jørgen Jacobsens Mark i Lunden staar den største Hvidtjørn, der findes paa Als. Den skal være flere Hundrede Aar gammel. Sagnet fortæller, at en Olding engang skal have sat Boels-Ild i Tjørnen med

den Bestemmelse, at Tjørnen skal blive staaende og vokse, saa længe det er muligt, saa skal ogsaa Gaarden blive staaende og gaa i Arv fra Fader til Søn.«

(*Havnbjerg Kirkekronik*).

Om samme Tjørn berettes andetsteds:

»Byerne Brandsbøl og Lunden var før kun én Landsby, som laa paa Jørgen Jacobsens Mark i Lunden. Marken fører Navnet »Trilstof«. Byerne nedbrændte fuldstændig paa én Dag. For at undgaa en ny stor Brandulykke, byggede man Byen op igen i to Dele, som den endnu ligger. Paa »Trilstof« stod en meget stor Tjørn, den største man kendte paa Als, i denne Tjørn blev der hensat Brand for begge Byer.

Den 12. Februar 1894 faldt Tjørnen under en stærk Storm. Nu er der kun en Stump tilbage af den«.

Paa »Kongshøj«, en Mark, der tilhører Gaardejer Otto Petersen, Kongshøjgaard i Havnbjerg, har ligget en Kæmpehøj og paa denne en stor Sten, der antages at have været Kamrets Dæksten. I denne var der hensat Ild for Ejerens Gaard. Stenen er nu borte, og Højen er udjævnet.

1851 købte Jørgen Christensen, Jørgen Mai eller »Maikromand«, som han ogsaa kaldtes, et Stykke Grund, der laa lige over for Kroen i Lunden, og her byggede han samme Aar en stor og smuk Kro med Indkørselsport foran og indrettede den gamle Bygning til Lade og Brænderi. Faa Aar efter brændte det hele. En Formiddag opstod der Ild i Brænderiet, og i et Nu ompændte Ilden alle Bygninger. Det var 1. Pinsedag. Den gamle Pastor J. Knudsen stod i Sakristiet og vilde lige gaa ind i Kirken for at gaa paa Prædikestolen, da han i det samme slog Øjnene op og saa, at det brændte. Han blev først forskrækket, men fattede sig hurtigt, gik ind i Kirken og underrettede Menigheden derom, hvorpaa Gudstjenesten blev aflyst, og alle forlod Kirken. Der kom nu en Del Hjælp, men det var for sent, det blæste stærkt, og Ilden havde for megen Magt. Kroen byggedes op igen paa samme Sted. Nogle snakkede om, at den atter vilde brænde om et Par Aar, thi der laa en farlig Sten under Grunden.

Andre fortæller herom: Da man byggede Maikroen 1851, hentede man en Del Grundsten fra Elsmark. Deriblandt tog man en Sten, som Johan Petersen i Elsmark fraraadede dem at tage, da han paastod, at der var hensat Ild i den, og derfor var den farlig at tage med. De agtede ikke derpaa, lo ad ham, og Stenen blev lagt under Bygningen. Johan Petersen, som tit var kommet i den gamle Maikro, holdt inde med sine Besøg i den nye Kro, da han paastod, at han ikke turde gaa derind, saa længe den Sten laa under Bygningen.

Tre Aar efter brændte Kroen. Man talte da meget om, hvad Johan Petersen havde sagt, og man besluttede, da man ryddede Grunden, at han skulde udpege den Sten. Det gjorde han, og mærkelig nok var den helt forvitret og fuld af Sprækker, medens de andre Sten var hele. Den blev da kastet bort og en anden Grundsten lagt under den nye Bygning.

O K S B Ø L S O G N.

Paa Hans Iversens Mark i Mels stod der for en Del Aar siden en Tjørnebusk, i hvilken der skulde være dagsat Ild for Hans Iversens Gaard.

I Jacob Petersens Mark (Mels) staar der i Hegnet en stor Sten. Om den fortælles der, at der er sat Ild hen i den; hvis den kløves eller fjernes, skal Nic. Nicolaisens Gaard brænde.

N O R D B O R G S O G N.

Øst for Landmand Hans Hansens Ejendom i Holm stod indtil 1925 to store Linde. I begge Træer var der hensat Brand for Gaarden. — Den tidligere Ejer var meget bedrøvet, da Træerne blev fældet, men heldigvis skete der ikke noget.

(Meddelt af H. Frederiksen, Nordborg 1942).

H Ø R U P S O G N.

Indtil omkr. 1870 stod der en meget gammel, stor Tjørn paa den lille Høj ved Degnegaarden i Hørup. For at støtte Rødderne var der sat store Sten i Kreds om Højen. Der var nemlig sat Brand i Tjørnen. Men Træet kunde ikke holdes længere, det faldt. Kort derefter brændte Degnegaarden.

Ved Gaardmand Chr. Duus's Hus i Hørup staar et Birketræ, som der er sat Brand i. Naar Træet hugges, skal Huset brænde. Huset skal ogsaa brænde, hvis Brødet skulde slippe op.

Lignende fortælles om J. Rasmussens Aftægtshus i Majbøl. Der staar en Sten: naar den slaas i Stykker, skal Huset brænde.

T A N D S L E T S O G N.

Ved Indkørslen til Hans Eriksens Gaard i Ertebjerg staar en stor Poppel, i hvilken der er hensat Brand. Naar Træet falder ved Menne-skehaand, skal Gaarden brænde.

Paa Barnakhøj, bag samme Gaard, staar en Stendysse; i den er der ligeledes hensat Brand. I 1931 havde Ejeren bestilt en Stenhugger til at kløve Stenene for at anvende dem til Vejskærver; men heldigvis fik

man i rette Tid at vide om Foretagendet. Fredningsnævnet traadte imellem, og Dyssen blev fredet — til Held for Ejeren og Brandforsikringen!

Ved Graven omkring Voldstedet paa Store Elholm staar en gammel Pil. Den maa heller ikke røres, ellers vil Gaarden brænde. I Foraaret 1925 kappede Karlene Træerne omkring Gaarden, og uden Ejerens Vidende havde de ogsaa begyndt at kappe Pilen. Men heldigvis opdagede han snart Karlens Letsindighed, og Beskæringen af Træet blev standset.

Lidt Øst for Ertebjerg staar der en stor Hvidtjørn; den præger Landskabet i vid Omkreds og regnes med til vore smukkeste Naturmindesmærker. Den tilhører Gaardejer Nicolai Iversen. I Folkemunde kaldes Træet »Pesttjørn«. Man skal her have begravet Ligene af Pestdøde. Men der er ogsaa sat Brand i Tjørnen, og naar den falder, skal Ertebjerggaard brænde. Træet staar paa Resten af en Langdysse, og selve Rodstammen staar i et Dyssekammer.

Noget øst derfor ligger Tomten af en trekantet Langdysse, »Stenhøj«. Den tilhører samme Ejer. Dyssen blev ødelagt i 1922. Paa Højen stod en stor Kristtjørn (*Ilex aquifolium*). I denne, saavel som i Dyssens Stenkamre var sat Brand for Ejerens Gaard. Baade Kamrene og Kristtjørnen forsvandt, men Gaarden staar endnu.

LYSABILD SOGN.

Ved J. Kryhlmands Gaard i Lysabild ligger en Langdysse, bevokset med Krat. I Midten ligger et aabent Dyssekammer. Til denne Dysse knyttes flere Sagn. Kamrets Randsten er »Brandsten«, og Gaarden skal brænde, hvis Stenene fjernes eller ødelægges.

I Skovby var der en stor Ildebrand for godt 100 Aar siden. Ilden var saa svær, at det brændte i Ledpælene, og de kunde ikke faa den slukket. Men saa fik man sendt Bud efter en Mand, man ved ikke mere, hvor han kom fra; han red rundt om Byen, og derefter red han, alt hvad han kunde, ud efter Nørr's Have, og saa fulgte Ilden efter ham derud og blev dagsat i et Træ. Naar det falder, brænder Skovby igen.

Ved Nis Nissens Gaard i Skovbyballe stod for en Del Aar siden en gammel Ask ved Indkørslen til Gaarden. I dette Træ var der sat Brand hen, og Gaarden skulde brænde, hvis Træet blev hugget om. Med Tiden var det blevet hult, og kun Halvdelen af Stammen var tilbage. Det saa ud til, at man engang havde været ifærd med at hugge Træet om, der var Spor af Øksehug i Stammen, men Overtroen har vel reddet det, endskønt det stod i Vejen. — I Krigsaarene 1848-50, da der var Indkvartering paa Als, benyttedes Træet som »Skampæl« for Soldaterne. Havde en Soldat forset sig, blev han til Straf bundet til den gamle

Ask. Træet havde dog den Fordel for Fangen, at han i daarligt Vejr eller for at kunne undgaa skadelystne Blikke kunde skjule sig i Stammens Hulrum.

I Sarup, omtrent 500 m øst for Jørgen Laue Petersens Gaard, ved Gennemkørselen i et Dige, stod indtil omkring 1905 en gammel Ask. I den var der dagsat Ild for nævnte Gaard. Træet faldt af Ælde, men Gaarden brændte ikke.

Nordvest for Sarup, paa Andr. Jensens Mark, staar en stor Tjørnebusk, i hvilken der er sat Brand for Ejerens Gaard.

I Sarup, ved den Gaard, der ligger paa Hjørnet, hvor Vejen til Lysabild bøjer af, staar et gammelt Træ. Det maa ikke fældes, ellers brænder Gaarden.

K A J N Æ S.

Paa Nygaards Mark har der ligget en større Samling af Gravhøje. Kun en af dem, en Langdysse, er nu delvis bevaret og fredlyst. Om denne Dysse fortæller Ellen Melkertsen fra Kajnæs (1922):

»Her laa for over et halvt hundrede Aar siden en lang Høj; den var omsat med store Sten, og i Midten og ved den østlige Ende var der store Gravkamre. Der var hensat Brand og Ulykke i disse Stenkamre for den, der rørte dem.

En Apoteker lod engang grave i Højen for at finde Oldsager. Han fandt ogsaa forskelligt; men kort efter var den Mand, der gravede for Apotekeren, ude at fiske. Endskønt det var roligt Vejr, faldt Manden pludseligt over Bord og druknede. Fjorten Dage efter drev hans Lig i Land lige foran Graven ved Nygaard. Folk var enige om, at hvis Fiskeren ikke havde rørt Graven, var han ikke druknet«. —

Paa Nygaards Mark staar nogle enlige Træer, om dem siges der ogsaa, at der er sat Ild i dem.

Folketingsvalget den 23. Marts 1943

To Beregninger

ved Claus Eskildsen

Jævn døgnvalget den 23. Marts 1943 vil alle Dage staa som det ejendommelige Valg, holdt under Besættelsen og uden national Modstander. De fremmede Tropper har lige saa lidt blandet sig i Valget, som i sin Tid de franske og engelske Besættelsestropper blandede sig i Afstemningskampagnen. At Tyskerne ikke deltog i Valget, betød Prøven for den nordslesvigske Befolkning, om den uden dette ansporende Element kunde troppe op i fuldt Tal, — og det betyder ogsaa, at man ikke denne Gang kan beregne den tyske Stemmeprocents Svingninger i de enkelte Sogne og i hele Landsdelen.

Skal vi altsaa have et nationalt Sammenligningsgrundlag, maa vi først regne hele Resultatet fra Folketingsvalget i 1939 om, idet vi helt lader de tyske Stemmer ude af Betragtning og udelukkende holder os til de ikke-tyske Stemmer. Dernæst burde man udregne den danske Procent i Forhold til de stemmeberettigede i 1939 og i 1943. Materialet dertil har jeg ikke haft til Raadighed. Der bringes derfor her i den første Liste en meget simplere Opstilling, nemlig en Opgørelse for de enkelte Sogne over det samlede Antal ikke-tyske Stemmer i 1939 og i 1943, ledsaget af Forholdstallet, der viser Stigningen henholdsvis Nedgangen. I Almindelighed kan der siges, at de Sogne har steint bedst, der har sat det samlede Stemmetal højest op i Forhold til sidste Valg. Naturligvis er dette kun en overfladisk Bedømmelse, idet der frem for alt ikke er taget Hensyn til Forøgelsen af de stemmeberettigede, der f. Eks. vil være ret stor i Haderslev, Aabenraa og Sønderborg, men meget minimal i Tønder. Men trods disse Mangler fortæller Oversigten dog en Del. — Beregningerne er foretaget paa Grundlag af de Valgtal, der har været meddelt i »Hejmdal«.

Forholdet mellem afgivne danske Stemmer 1939 og 1943

Sogn	1939	1943	Percent- forhold	Sogn	1939	1943	Percent- forhold
Skærbæk	1024	1205	116	Tinglev	743	796	107
Vojens	663	761	115	Grarup	81	86	106
Kværs	378	432	114	Starup	319	338	106
Havnbjerg	372	423	114	Bovrup	319	338	106
Aabenraa By	4139	4518	111	Rinkenæs	624	661	106
Sønderborg By	5074	5720	111	Graasten	999	1059	106
Tandslet	564	624	111	Broager	2069	2195	106
Egen	801	889	111	Augustenborg	485	515	106
Brøns	392	434	111	Ketting	327	347	106
Daler	276	306	111	Lysabild	750	797	106
Jels	762	855	111	Egvad	318	337	106
Hjordkær	461	506	110	Hostrup	341	362	106
Ulkebøl	1199	1322	110	Bedsted	312	329	106
Skrydstrup	351	386	110	Bevtoft	616	653	106
Rødding	1007	1105	110	Haderslev By	7341	7724	105
Ensted	583	638	109	Aller	256	270	105
Holm	270	295	109	Halk	369	389	105
Svenstrup	525	571	109	Tyrstrup	815	854	105
Spandet	291	319	109	Adsbøl	232	244	105
Bov	1738	1892	109	Ullerup	923	971	105
Højrup	376	410	109	Soltrup	633	662	105
Vedsted	943	1029	109	Oksbøl	467	489	105
Gram	1418	1542	109	Hviding	285	299	105
Hoptrup	901	972	108	Tønder Landsogn	92	97	105
Gl. Haderslev	216	233	108	Hjærndrup	186	195	105
Sdr. Vilstrup	451	490	108	Sommersted	703	737	105
Felsted	971	1050	108	Øsby	956	998	104
Hørup	675	731	108	Varnæs	384	401	104
Mjolden	172	186	108	Rise	930	967	104
Burkal	606	654	108	Brede	708	738	104
Magstrup	302	325	108	Møgeltønder	592	614	104
Fjelstrup	645	692	107	Hellevad	405	422	104
Øster Løgum	813	867	107	Frørup	176	180	104
Uge	195	208	107	Nordborg	434	446	103
Dybbøl	563	604	107	Vodder	439	451	103
Holbøl	705	751	107	Toftlund	920	1017	103
Rømø	349	374	107	Løgumkloster	588	606	103

Sogn	1939	1943	Procent- forhold	Sogn	1939	1943	Procent- forhold
Hygum	644	662	103	Øster Lindet	469	468	100
Bjerning	161	164	102	Vonsbæk	328	326	99
Aastrup	290	296	102	Kliplev	766	755	99
Moltrup	249	254	102	Bjolderup	704	697	99
Asserballe	479	486	102	Ballum	461	455	99
Døstrup	462	471	102	Roager	297	296	99
Tirslund	268	274	102	Løgumklost. Lds.	210	207	99
Nustrup	704	720	102	Skodborg	804	797	99
Lintrup	508	518	102	Emmerlev	386	378	98
Løjt	940	946	101	Skast	118	115	98
Pøl	237	239	101	Branderup	400	391	98
Notmark	639	645	101	Rabsted	396	393	98
Abild	369	373	101	Jegerup	213	208	98
Rejsby	239	242	101	Randerup	93	90	97
Agerskov	1133	1139	101	Ø. Højst	357	346	97
Christiansfeld	410	409	100	Nr. Løgum	431	416	97
Kegnæs	439	441	100	Hjerting	209	202	97
Højer	302	303	100	Visby	355	336	95
Arrild	358	358	100	Tønder By	2114	2007	94
Bylderup	342	342	100	Skrave	360	340	94
Stepping	511	508	100	Hjerpsted	124	115	93
Hammelev	576	576	100	Nybøl	402	340	92
Oksenvad	343	344	100	Ubjerg	93	82	88
Fole	279	277	100	Højer Landsogn	105	89	85

Naar Aabenraa og Sønderborg staar som Nr. 5 og 6, betyder det ikke saa meget, som naar f. Eks. Kværns og Havnbjerg staar som Nr. 3 og 4, thi Befolkningstilvæksten har været stor i de to Købstæder, men ubetydelig i Landsognene. Man lægger iøvrigt Mærke til, at de Sogne, der har stemt bedst, er jævnt fordelt over hele Landsdelen; dog møder det første Sogn fra Haderslev-Kredsen først som Nr. 24 i Rækken.

Ser vi paa den sidste Ende i Rækken, saa møder vi der Købstaden Tønder og stærkt blakkede Sogne som Øster Højst, Nørre Løgum, Ubjerg og Højer Landsogn. Dette er næppe tilfældigt. Er det den manglende nationale Kappelstrid, der har gjort sig gældende? Vistnok ikke. »Sønderjyden« har fremhævet, at den ret store Nedgang i det socialdemokratiske Stemmatal i Tønder skyldes en indre Broderstrid, som man mente at have Raad til at demonstrere under de foreliggende usædvanlige Forhold. Men en stor Del af Nedgangen skyldes, at ikke saa faa Vælgere, som gælder for tysksindede, men ved Valgene plejer at

stemme dansk, fordi de ved saadan en Lejlighed sætter økonomiske Interesser over det nationale, ikke kunde gaa til Valglokalet denne Gang. En Del blakkede, der ønsker at bevare Mellemstandpunktet og derfor ikke vilde have klart Stempel sat paa sig, foretrak ligeledes at blive hjemme. Størst Betydning i denne Sammenhæng har det dog sikkert haft, at forholdsvis mange danske Arbejdere herfra har undladt at stemme, fordi de har arbejdet i Tyskland uden Forbindelse med noget dansk Konsulat. I de forhen nævnte Landsogne gør der sig lignende Forhold gældende. — Hvorfor saa rent danske Sogne som Randerup, Hjerting, Visby, Skrave, Hjerpsted og Nybøl har stemt daarligt, ved jeg ikke.

Den anden Beregning siger mere og interesserer mere. Det andet Spørgsmaal ved dette Valg lød: Hvor mange Vælgere bekender sig til Folkestyret, og hvor mange bekender sig til Nationalsocialismen? Derfor bringes her en Opgørelse, der viser, hvor mange Procent af de danske Stemmer Nationalsocialisterne fik ved Valget i 1939 og ved Valget i 1943.

Hvor mange Procent af de danske Stemmer fik Nationalsocialisterne 1939 og 1943.

Nr.	Sogn	Nat.-soc. Stemme procent		Nr.	Sogn	Nat.-soc. Stemme procent	
		1939	1943			1939	1943
1	Bovrup	32,6	33,1	21	Døstrup	6,3	9,1
2	Varnæs	26,3	20,2	22	Dybbøl	5,3	9,1
3	Adsbøl	13,8	18,4	23	Bjolderup	5,4	8,6
4	Skast	30,5	17,6	24	Ensted	6,2	8,2
5	Frørup	18,2	17,0	25	Bedsted	7,6	8,2
6	Ullerup	16,7	16,6	26	Burkal	8,7	8,2
7	Vodder	17,9	14,6	27	Rise	9,9	7,9
8	Bylderup	15,8	14,6	28	Rejsby	10,6	7,8
9	Kværs	13,0	13,2	29	Kliplev	6,8	7,7
10	Rabsted	21,7	13,2	30	Skrydstrup	19,1	7,5
11	Egen	5,5	13,0	31	Graasten	8,3	7,4
12	Ø. Løgum	14,0	12,5	32	Nr. Løgum	13,8	7,4
13	Tinglev	9,2	12,3	33	Notmark	3,3	7,3
14	Felsted	13,9	12,0	34	Højer	6,3	7,3
15	Løgumkloster Lds.	20,5	11,1	35	Højrup	4,8	7,3
16	Nybøl	7,0	10,5	36	Tirslund	6,9	7,3
17	Hjordkær	14,8	10,1	37	Vonsbæk	9,8	7,1
18	Vedsted	10,0	9,8	38	Starup	7,5	7,1
19	Toftlund	9,6	9,6	39	Holbøl	10,2	6,9
20	Løjt	14,2	9,4	40	Hostrup	7,3	6,9

Nr.	Sogn	Nat.-soc. Stemme procent		Nr.	Sogn	Nat.-soc. Stemme procent	
		1939	1943			1939	1943
41	Bevtoft	4,6	6,9	83	Egvad	2,8	3,3
42	Rinkenæs	7,2	6,7	84	Hammelev	4,5	3,3
43	Oksbøl	4,5	6,5	85	Vøjens	3,3	3,2
44	Møgeltønder	8,5	6,4	86	Ballum	5,6	3,1
45	Roager	6,7	6,4	87	Arrild	5,3	3,1
46	Højst	12,9	6,4	88	Lintrup	2,7	3,1
47	Kegnæs	10,7	6,3	89	Aller	3,5	2,9
48	Sottrup	6,3	6,2	90	Agerskov	3,7	2,8
49	Hjerndrup	4,3	6,2	91	Christiansfeld	2,7	2,7
50	Sdr. Vilstrup	7,1	5,9	92	Augustenborg	2,1	2,7
51	Bov	6,3	5,7	93	Asserballe	3,5	2,7
52	Hørup	4,5	5,5	94	Hviding	4,8	2,7
53	Havnbjerg	0,8	5,4	95	Abild	7,3	2,6
54	Tandslet	5,0	5,3	96	Fole	2,6	2,5
55	Lysabild	2,5	5,3	97	Moltrup	4,0	2,3
56	Stepping	3,9	5,3	98	Nordborg	2,3	2,2
57	Sønderborg By	2,5	5,2	99	Rødning	1,7	2,2
58	Løgumkloster	8,8	5,1	100	Gl. Haderslev	2,3	2,1
59	Hygum	6,5	5,0	101	Øsby	1,9	2,1
60	Brede	9,7	4,9	102	Ulkebøl	2,1	2,1
61	Hoptrup	5,8	4,8	103	Aastrup	3,8	2,0
62	Brøager	3,4	4,8	104	Gram	4,7	1,9
64	Aabenraa By	3,5	4,7	105	Hjerting	1,4	1,9
65	Fjelstrup	5,6	4,6	106	Jegerup	4,7	1,9
66	Tønder By	3,4	4,5	107	Magstrup	1,6	1,8
67	Daler	4,0	4,2	108	Ketting	3,7	1,7
68	Brøns	2,0	4,1	109	Mjolden	0,0	1,6
69	Rømø	6,3	4,0	110	Oksenvad	1,8	1,5
70	Nustrup	2,1	3,9	111	Holm	2,2	1,4
71	Tyrstrup	3,2	3,7	112	Pøl	3,8	1,3
72	Svenstrup	2,3	3,7	113	Spandet	1,0	1,3
73	Sommersted	2,1	3,7	114	Branderup	1,8	1,3
74	Jels	1,9	3,7	115	Ø. Lindet	1,3	1,3
75	Halk	4,3	3,6	116	Bjerning	3,1	1,2
76	Skærbæk	4,3	3,6	117	Randerup	1,1	1,1
77	Ubjerg	2,2	3,6	118	Hjerpsted	6,4	0,9
78	Grarup	6,2	3,4	119	Skodborg	1,4	0,9
79	Uge	3,1	3,4	120	Skrave	1,5	0,6
80	Højer Lds.	3,8	3,4	121	Emmerlev	2,2	0,5
81	Haderslev By	2,3	3,3	122	Tønder Lds.	2,2	0,0
82	Visby	7,1	3,3				

Man lægger straks Mærke til, hvorledes Nationalsocialisterne sidder stærkt i Bovrup-Eggen, men i det øvrige Nordslesvig nærmest optræder som Celler, Enklaver, i ikke-nazistisk Omraade. Til Bovrup-Eggen hører Bovrup, Varnæs, Adsbøl, Ullerup, Kværs, Felsted, Nybøl. Enklaver er Skast, Frørup, Vodder, Egen. Ret stærkt inficeret er en Række Sogne i den truede Firkant: Bylderup, Rabsted, Øster Løgum, Tinglev, Løgumkloster Landsogn, Hjordkær, Løjt, Bjolderup, Ensted, Burkal, Rise, Kliplev, Nr. Løgum, altsaa fortrinsvis i den østlige Del af Omraadet, medens nogle Sogne fra den vestlige Del: Tønder Landsogn og Emmerlev, ligger lavest i Rækken.

Naar alle fire Købstæder møder med forholdsvis stor Fremgang i den nationalsocialistiske Stemmeprocent: Sønderborg fra 2,5 til 5,2, Aabenraa fra 3,5 til 4,7, Tønder fra 3,4 til 4,5, Haderslev fra 2,3 til 3,3, skyldes dette sikkert de mange Tysklandsarbejdere, der har hjemme der. — Det er muligt, at Fremgangen i nogle Landsogne kan skyldes tyske Stemmer, men dette kan kun lokale Tillidsmænd bedømme. Lidt mærkeligt ser det f. Eks. ud, at Egen Sogn fra 5,5 % springer op paa 13,0 Procent.

Meget paafaldende er det, at alle Sogne med en talstærk Nationalsocialisme (med Undtagelse af Bovrup, Adsbøl og Kværs) møder med *Nedgang*, delvis endog stor Nedgang: Skast fra 30,5 til 17,6, Varnæs fra 26,3 til 20,2, Rabsted fra 21,7 til 13,2, Løgumkloster Landsogn fra 20,5 til 11,1, Skrydstrup fra 19,1 til 7,5, Frørup fra 18,2 til 17,0, Vodder fra 17,9 til 14,6, Ullerup fra 16,7 til 16,6, Bylderup fra 15,8 til 14,6, Hjordkær fra 14,8 til 10,1, Løjt fra 14,2 til 9,4, Øster Løgum fra 14,0 til 12,5, Felsted fra 13,9 til 7,4, Højst fra 12,9 til 6,4. Dette kunde være et Tegn paa, at Nationalsocialismen hurtigt naar et vist Kulminationspunkt, men der kan naturligvis ogsaa foreligge andre Aarsager. De faa valgberettigede, der fra disse Sogne staar i Felten, kan dog næppe have indvirket paa Valgtallene.

Haslev Gymnasium - *Kostskole for Dreng*

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Stenhus Kostskole

HOLBÆK

Rektor Svend Larsen

KOSTSKOLEN TOLLØSE

1 Times Kørsel fra København. Skolehjem for Dreng og Piger. Udlands-Danske Børn kan bo paa Skolen i Ferierne. Elever optages fra 7 Aars Alderen. Underskole, Mellemskole, Realklasse.

Marie Hesseldahl. Louise Højer.

Helsingø Kost- og Realskole

NORDSJÆLLAND

Skolen er beliggende i en smuk skovrig Egn nær Kattegat. Skolebygningen er ny og tidssvarende. Universitetsuddannede Lærere.

Program sendes. O. Nelsson

Husholdningsseminariet

Ankerhus - Sorø

uddanner Husholdnings- og Skolekøkkenlærere, afholder 5 Mdr.s Kursus for unge Piger fra Maj og Novbr. Plan sendes. *Magdalene Lauridsen.*

Støt de

sønderjydske Indsamlinger

HARESKOV KURANSTALT

Overlæge O. Jul. Nielsen, Spec. i med. og Nervesygdomme.

Moderne Behandling af alle medicinske Sygdomme, Nervesygdomme, nervøse Lidelser og rheumatiske Lidelser.

Alle Laboratorieundersøgelser foretages.

Prospekt sendes. Telf. Bagsværd 348.

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

SØREN LØTH & SØNNER

Fiskeeksport

Telf. 24 og 22

Hirtshals

Telgr. Adr.: Løth

A. WILHELMSSEN

Fiskeeksportør

Telf. 49

Hirtshals

Telf. 49

Gymnastikhøjskolen

i Ollerup

Højskole for Mænd fra 3. Novbr. til 1. Marts med Lederuddannelse i Gymnastik, Svømning, Idræt, Boldspil og Rytning. Skoleplan med Oplysninger og ogsaa om Amtsunderstøttelse og Hjælp fra Elevforeningen - ved

NIELS BUKH

Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole

Brørup St.

5 Mdr. Landbrugskursus Nov.-Mar.
9 -- do. Novbr.-Jan.
8 -- Mælkerikursus Sept.-Apr.
Uddannelse af Kontrolassistenter. J. C. Overgaard.

Fagskolen for Kvinder

„Askovhus“ Sønderborg

Kvindeligt Haandværk.

Husligt Erhverv.

Syning - Tilskæring.

Broderi-Vævning

Nærmere ved
Forstander Frk. Paula Troch

Snoghøj Gymnastikhøjskole

Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.

5 -- Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh

Det kgl. octr. alm.

Brandassurance-
Compagni

Stiftet 1798

— tegner
alle Arter
af Skades-
forsikring

Hovedkontor:

Højbroplads 10

København K

Tlf. Cent. 447

ASMUS HANSEN

Kolonial- og Kortevarer

en gros

Haderslev

Dyckjær & Christensen

Fiskeeksport

Ringkøbing

Jydsk Grundejerkreditforening

Herning.

Udlaan: 1/4 1942: 219.584 900 Kr.

Reserver: 1/4 1942: 10.550.815 Kr.

SPAREKASSEN FOR THISTED AMT

Stiftet 1829

Indskudskapital: 12 Mill. Kr.

Reserver: 950.000 Kr.

Ringsted Jernstøberi og Maskinfabrik

Aktieselskab

R I N G S T E D

Skagen Kul & Trælastforretning

A/S H. C. Møllers Sæbefabrik & Oliemølle

A A R H U S

Grundlagt 1829.

Telf. 9800

Prima blød Sæbe, Linolie og Fernis.

Ny jydsk Kjøbstad-Creditforening

Telefoner 4046 - 4047 - 4048

Aarhus

1/8 J. JUNGET

Træbearbejdningmaskiner

Telefon 36

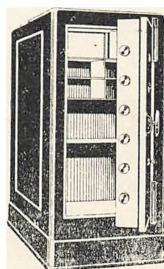
HERNING

M. H. JÆGER

Aarhus Pengeskabsfabrik

Grundlagt 1894

Fabrik for **Pengeskabe,**
Panserdøre, Boxanlæg

MORSØ STØBEGODS.

AKTIESELSKABET
N. A. CHRISTENSEN & CO.
KONGELIG HOFLEVERANDØR
NYKØBING MORS

Andelsselskabet

De forenede Mejerier

Aarhus

Aktieselskabet

Vejle Textilfabrik

Jørgen Storm

Kolonial en gros

og Ægekspert

Hjørring

Brunkul

Branchens største Forretning

SIGURD MADSEN

Herning Telefon 203 og 204

Dansk

Eternit-Fabrik

A/S

Telefon 4800

A A L B O R G

Aktieselskabet

Motorfabriken „Frederikshavn“

BRUN & SØRENSEN AS

Kgl. Hofleverandør
grundlagt 1893

INGENIØRFORRETNING

Varme - Sanitet - Gas - Vand - Elektricitet

KØBENHAVN
Niels Ebbesensvej 20
Tlf. C. 5036

AARHUS
Kannikegade 18
Tlf. Nr. 4362 - 4363 - 4364

Støt dansk Industri

M. Jørgensen, Frøavl & Frøhandel

Grejsdalen A/S. Vejle.

KURANSTALLEN
Gl. Skovridergaard
V. STARCKE
OVERLÆGE
AABEN HELE AARET
SILKEBORG^{NV} FORLANG
PROSPEKT
TLF { 514
515

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Tega 1700 og 1717

KØBENHAVN

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er beha-
gelige i Brug.

Smith & Co. A/S

Cykler og Cykledele
en gros
ODENSE

Carl J. Ulrich & Søn

Aktieselskab

Haslev - Telefon 600

A/S **P. SCHOU & CO**

TRÆLASTHANDEL

Kolding (Grundl. 1840)

A. Schjøth

Rør & Sanitet

Vejle

N. P. Hansen & Co.

Spedition — Kontrol
og Pakhusforretning
Odense

Aktieselskabet

Helsingørs Væveri

Helsingør.

Textilfabriken

ved Joh. Pedersen

Helsingør.

Historisk Samfund for Sønderjylland

udgiver „Sønderjydske Aarbøger“ III. Række, og „Sønderjydsk Maanedsskrift“.

Redaktionsudvalg for „Sønderjydske Aarbøger“ bestaar af Lausten-Thomsen, Hans Lund og Johan Hvidtfeldt. Lausten-Thomsen og Cl. Eskildsen danner Redaktionsudvalg for „Sønderjydsk Maanedsskrift“.

Medlemsbidraget er 5 Kroner aarlig eller mindst 100 Kr. én Gang for alle. Medlemmerne modtager „Sønderjydske Aarbøger“ *gratis*. „Sønderjydsk Maanedsskrift“ kan bestilles hos Posten og koster 1 Kr. 65 Øre fjerdingaarligt. I Boghandelen eller bestilt hos Cl. Eskildsen koster det 1 Kr. 50 Øre frit tilsendt. Indmeldelser i Historisk Samfund modtages af alle Bestyrelsesmedlemmer. *Opkrævningen af Medlemsbidraget* sker ved Tilsendelsen af 1. Halvbind af Aarbøgerne.

Ældre Aargange af „Sønderjydske Aarbøger“ kan, for saa vidt de haves, faas mod Betaling af tilsvarende Medlemsbidrag: 5 Kr. for en hel Aargang, 2 Kr. 50 Øre for et Halvbind + Porto.

Ogsaa *Festskriftet til H. P. Hanssen* faas af Medlemmerne for 5 Kr. + Porto, saa vidt Oplaget rækker.

— — — — —

Til alle Festligheder

PREMIER IS

Esbjerg

AKTIESELSKABET

SKARREHAGE MOLERVÆRK

Nykøbing Mors

Midtjyllands Ægekspert

v/ A. Tornvig-Jensen

Brande

Brunkul købes og sælges.

Telefon 84 og 185

*Støt de
sønderjydske Indsamlinger*

GRAM

KØLEANLÆG

Brødrene Gram A/s

Vojens

A/s Frederikshavn Savværk og Tømmerhandel

P. Madsen - - Frederikshavn

Nordisk Trikotagefabrik

Haderslev

Brug Sønderborg Garn fra

A/s **Det Nordiske Kamgarnsspinderi**

Sønderborg

DIPLOM-IS.

Haderslev Telef. 1160

Vejen Telef. 3

Frederikshavns Fiskeauktion

Joh. Thyrring

Telegramadresse: Thyrring

Telefon 13

„**CIMBRIA**“

Tømmerhandel A/S

Aabenraa

Træløst - Bygningsartikler
Støbegods

Tlf. 2006 - 2007 - 2008

Gummistøvler

P. SAXBERG

Skibsprovianteringsforretning

Telf. 86 - Telgr. Adrs: „Saxberg“

SKAGEN

Poul Pedersen

Landsretssagfører

Vejle

Aktieselskabet

Skive Markfrøkontor

Frøavl - Frøhandel

Skive.

Telf. 94 2. Lin

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori

med Thesalon

Bispetorv - Aarhus

Telefon 1939 - 322

AALBORG TAFTEL AKVAVIT.

AKTIESELSKABET
DE DANSKE SPRITFABRIKKER.